

FN-forbundets Nyhedsbrev

Årgang 3, nr. 5, juni 2008

Indhold i dette nummer:

NYT fra FN-forbundet.....	2
LEDER - Ville du være flygtet fra Irak?	3
Staten Kosovo er kommet for at blive	5
BØGER anmeldt af Henrik Døcker.....	8

Deadline for stof til næste nummer af nyhedsbrevet er mandag den 18. august 2008.

Udgivet af FN-forbundet, Store Kongensgade 36, 4.th., 1264 København K, www.una.dk,
e-mail: fnforbundet@una.dk, ISSN: 1901-645X

Redaktion: Anni Herfort Andersen, Sussi K. Andersen, Henrik Døcker, Johanne Riktrup
Hansen, Trine M.N. Jensen, Dorte Munch, Hanne Steinmeier og Jørgen Estrup (ansvarshavende)

NYT fra FN-forbundet

Ferielukning af sekretariatet

FN-forbundets sekretariat vil være sommerferielukket i ugerne 28, 29 og 30 – altså fra og med mandag den 7. juli til og med fredag den 25. juli. Vi ønsker jer alle en dejlig sommer!

LEDER - Ville du være flygtet fra Irak?

Der var en gang, hvor danskere overlevede, fordi de kunne flygte ud af Danmark. Min far var en af dem, som under Andens Verdenskrig blev nødt til at flygte til Sverige for at overleve. Han var modstandsmand med en liberal grundholdning og en af de få officerer, der aktivt bekæmpede den tyske besættelsesmagt. Heldigvis var Sverige ikke i tvivl om, at han kunne få asyl – selv om de svenske myndigheder stemplede i hans pas, at han ikke måtte tale om politik.

I dag er det også de færreste danskere, der ville stille spørgsmålstegn ved, om danskere var kvalificerede som flygtninge under Anden Verdenskrig. Men var hverdagen i Danmark under verdenskrigen meget værre, end den er for de mennesker, der er på flugt i dag?

Forud for Verdens Flygtningedag den 20. juni i år rapporterede FN's Flygtningehøjkommissariat (UNHCR) om et rekordstort antal flygtninge og internt fordrevne verden over.

UNHCR havde ved udgangen af 2007 ansvar for ikke færre end 11,4 millioner mennesker, der levede som flygtninge uden for deres hjemlands grænser. Andre 26 millioner mennesker levede som internt fordrevne i deres eget land.

Hundredetusinder dræbte i Irak

Et af de lande, som producerer rigtig mange flygtninge, er Irak. UNHCR skønner således, at 4,7 millioner irakere

er på flugt. 2,7 millioner inden for landets grænser, og 2 millioner er flygtet ud af landet - de fleste til nabolandene.

Det er ikke så underligt, for Irak er et farligt land at leve i.

Den 11. oktober 2006 kunne man i Berlingske Tidende læse om en rapport fra det ansete britiske tidsskrift, The Lancet, der satte tal på de civile tab under Irak-krigen. Ifølge rapporten havde 655.000 irakere mistet livet, siden amerikanske styrker i marts 2003 invaderede landet.

Man kan selvfølgelig stille spørgsmålstegn ved, om dette tal er korrekt. Men en ting er sikkert; hundredetusinder civile irakere har mistet livet efter den dansk støttede invasion.

I takt med at kurdere, sunnimuslimer og shiamuslimer har forskanset sig i hver deres områder, og USA har øget sin tilstedeværelse og styrket samarbejdet med de irakiske myndigheder, er volden blevet mindre. Nye amerikanske tal viser således, at volden er på det laveste niveau i fire år.

Men situationen er stadig alvorlig. I juni måned i år har Bagdad oplevet mindst to bomber.

Flere døde i Bagdad i juni i år end i London i 2005

En bilbombe dræbte i midten af juni 51 personer, der ventede på en bus i Bag-

dad (Politiken den 17. juni) og en bombe mod en kommunal bygning i Sadr City i Bagdad dræbte 11 personer (Politiken den 24. juni). Blandt de dræbte i Sadr City var også fire amerikanere og en italiener.

Disse tal siger måske ikke så meget. Men hvis man sammenligner antallet af bombeofre i Bagdad i juni med antallet dræbte ved terrorangrebene i London i 2005, er det måske muligt at forstå, hvordan irakerne må føle det. De fire koordinerede bomber i London i 2005 kostede 56 mennesker livet. London var nærmest i panikstemning, og det påvirkede os alle i Europa.

Terrorangrebene i London i 2005 svarer således til det, der er sket i juni i Bagdad. Men man skal huske, at Bagdad har oplevet flere år med terrorangreb, og juni 2008 var kun en af mange måneder med tusinder ulykkelige skæbner i Irak. Det burde derfor ikke være så svært at forstå, at mennesker flygter.

Men Danmarks regering og Flygtningenævnet har tilsyneladende svært ved at forstå det. På trods af advarsler fra UNCHR om situationen i Irak og på trods af UNHCR's henstilling om, at

irakere fra den centrale og sydlige del af landet bør anerkendes som flygtninge, og at det danske Institut for Menneskerettigheder har kontaktet UNHCR og fået dette bekræftet, så står irakiske flygtninge til udvisning af Danmark.

Integrationsminister Birthe Rønn Hornbech afviser, at hun har noget med sagen at gøre, og hun gemmer sig bag Flygtningenævnet. Flygtningenævnet mener til gengæld ikke, at UNHCR's oplysninger kan begrunde en opholdstilladelse, men siger faktisk at ministeren har andre muligheder for at bruge udlændingeloven. Men det har ikke ændret på situationen.

Hvor er humanismen i Danmark? Hvorfor kan vi ikke sætte os ind i at mennesker flygter fra Irak? Hvorfor lytter vi ikke til FN? Hvorfor viser en ellers modig minister ikke mod i denne sag?

Jeg må erkende, at jeg er glad for at Sverige ikke behandlede danske flygtninge på samme måde under Anden Verdenskrig.

Lave K. Broch, bestyrelsesmedlem i FN-forbundet

Staten Kosovo er kommet for at blive

Den tidligere danske Kosovo-statholder Søren Jessen-Petersen er behersket optimist, fremgår det af denne samtale med Henrik Døcker

I danskeren Søren Jessen-Petersens godt 30-årige karriere i FN's tjeneste har han ikke oplevet udfordringer, der overgik dem, han fik i perioden som det internationale samfunds - dvs. FN's - repræsentant i den oprindelig jugoslaviske provins *Kosovo*. Ved præsentationen af sin erindringsbog *Flugt og frihed* (som senere vil blive anmeldt i *FN-forbundets Nyhedsbrev*) var han i København, hvor Henrik Døcker interviewede ham.

"Kosovo er konfronteret med enorme vanskeligheder lige nu, men jeg tror, at de vil blive overvundet med tiden", siger Jessen-Petersen, der har en omfattende erfaring i tackling af internationale problemer, særlig dem flygtningestrømme fremkalder. 2002-04 var han FN's generalsekretærs særlige repræsentant i Kosovo, i henhold til FN-Sikkerhedsrådets resolution 1244 af 1999 midlertidig under FN's administration. I realiteten var han verdenssamfundets *statholder* i den overvejende kosovo-albansk befolkede provins.

Siden Kosovos proklamation af uafhængighed 17. februar i år har 45 stater, deriblandt Danmark, givet Kosovo diplomatisk anerkendelse. Men det er

omtvistet i folkeretten, om sådan anerkendelse *formelt set* har nogen betydning. Visse eksperter hævder, at andre staters anerkendelse af en ny stat blot har en *deklaratorisk* virkning, efter at den har udråbt sig selv og i øvrigt er baseret på 1) en regerings faktiske myndighedsudøvelse på 2) et veldefineret territorium over for en 3) afgrænset befolkning samt 4) evnen til at indgå internationale aftaler (jævnfør den såkaldte *Montevideo-erklæring* af 1933). Modsat hævder andre, at antallet af anerkendelsen fra stater er afgørende, at den har *konstitutiv* virkning.

Kosovo-serberne styres stramt fra Beograd

Den almindelige anerkendelse af *Taiwan* som selvstændig stat taler for den deklaratoriske idé, eftersom kun omkring 20 stater i dag giver denne statsdannelse diplomatisk anerkendelse, en række mindre stater har således i de senere år droppet Taiwan til fordel for Den kinesiske Folkerepublik.

Der tales også i folkeretten om at en ny stat skal *have sat sig effektivt igennem*, dvs. være så stabil, at den ikke står i umiddelbar fare for at blive rendt over ende af en anden stat eller sprænges indefra.

"Det er i første række *Serbien*, der har evnet at gøre helvede hedt for kosovo-serberne, mindre end ti pct. af Kosovos befolkning på to mio., der bor i provin-

sen. I min tid som FN's repræsentant i Kosovo oplevede jeg det meget intenst hvordan Serbien trak i trådene og hindrede kosovo-serberne i at samarbejde med en hvilken som helst kosovo-albansk myndighed i Pristina, den nye stats hovedstad. Den serbiske regering påbød deres etniske fæller i Kosovo at sabotere samarbejdet med kosovo-albanerne, ja endog at undlade offentlig ansættelse, mod i stedet at få aflønning fra Beograd".

Jessen-Petersen gør opmærksom på, at den meget omtalte Sikkerhedsresolution 1244 fra 1999 er præget af politiske studehandler og derfor ikke rigtig hænger sammen. Den fastslår på én gang det daværende Jugoslaviens suverænitæt over provinsen, samtidig med at den overgiver det totale styre til FN. "Men det har ingen mening bestandig at henvise til FN-pagtens art. 2, stk. 7 med det nok som omtalte forbud mod verdensorganisationens indblanding i hvad der "i det væsentlige hører under en enkelt stats jurisdiktion", når Rådet har bemyndiget noget andet", siger han.

"Serbiens myndighed i den omstridte provins var ophævet. Jeg havde min kompetence direkte fra FN's daværende generalsekretær Kofi Annan. For overhovedet at få tingene til at glide, besluttede jeg f.eks. at oprette et indenrigs- og justitsministerium, hvad Kosovos egen spinkle regering oprindeligt ikke havde. Straks var der vældige protester fra serberne. Men der var skabt en forfatningsramme, som det var min op-

gave at fylde ud, uanset at der overalt lurede nationalisme og had, således at rationelle beslutninger lammedes af følelsesudladninger", fortsætter Jessen-Petersen.

Kosovo vil med i Verdensbanken

"Man kan sige, at store dele af Balkan blev holdt som gidsel af serbiske nationalister. Det var desværre en udbredt misforståelse i Vesten, at ministerpræsident Vojislav Kostunica var en moderat afløser for Slobodan Milosevic. Nej, han modarbejdede i virkeligheden den bevægelighed i Kosovos status, som jeg hele tiden arbejdede for, den målrettede bevægelse hen imod et brud med fortiden - og dermed også et endeligt farvel til serbisk herredømme over den overvejende albansk beboede provins".

Ordet *status* går igen og igen, når Jessen-Petersen taler sig varm om emnet Kosovo. Man kan sige, at det var *ændring* af den oprindelige status som serbisk provins, det opgør med *nationale tabuer*, som lå i at FN overhovedet fik mandat over området og UNMIK, FN's repræsentation på stedet, blev oprettet. "Men Kosovo er på vej ind i en ny epoke, hvor tornefyldt den end er: Staten står over for optagelse i *Verdensbanken*, og det betyder mulighed for væsentlig låntagning, som er den eneste vej ud af den øjeblikkelige miserable økonomiske situation. Optagelse i FN's særorganisationer, programmer m.v. kan nemlig ikke lammes af vetoer og er ikke afhængig af, at landet i forvejen er medlem af verdensorganisationen som sådan".

Jessen-Petersen peger på Serbiens præsident *Boris Tadic* som den eneste serbiske politiker, der kan bringe situationen ud af dødvandet – det dødvande, der kredser om ”den nationale skændsel” det var at Kosovo gled Serbien af hænde, og som nægter at indse Serbiens behov for at komme ind i ”det europæiske venteværelse”, dvs, få et ”medlemsperspektiv” via-à-vis EU. ”Tadic har jeg mødt en del gange, han er besindig og forstår de alvorlige langtidsp problemer i dette her. Forhåbentlig får Serbien nu en holdbar moderat regering, der kan bane vejen til det øvrige Europa og væk fra den kredsen om at være *offer* for alverdens ulykker og sammensværgelser, som er god latin hos landets nationalister”, siger han videre.

Behov for nytænkning ved konfliktløsning

”I det hele taget, ja på verdensplan, er der brug for megen nytænkning, fordi verden i dag ser helt anderledes ud end i 1945, da FN blev skabt og fik sin pagt. Sikkerhedsrådet er fjernt fra katastroferne, fra forbrydelserne mod menneskeheden, fra folkedrabene. Vi har ikke alene nu næsten kun borgerkrige med et oprørsparti mod en stat, men vi har også indbyrdes krige mellem diverse oprørske formationer – og vi har terror, der er grænseoverskridende med diffuse formål”.

”Sikkerhedsrådet har vanskeligt kunnet tilpasse sig alt dette. Men selv FN har indset, at vetoretten ikke altid skal være en bremse, som kan anvendes, når en stats storpolitiske hensyn taler for det.

Selv Kofi Annan tog således ikke udtrykkelig afstand fra den ikke-Sikkerhedsrådsgodkendte militære intervention mod Serbien for ni år siden – dengang Milosevic måttet se sine forsøg på fordrivelse/udryddelse af kosovo-albanerne standset ved NATO’s bombardementer af selve Serbien”.

”Det er nok af eksempler på FN’s og verdenssamfundets fallit over for store menneskeskabte katastrofer – folkedrabene i Rwanda og Darfur springer særlig i øjnene. Men det er da altid noget, at Sikkerhedsrådet for nylig ligefrem indfandt sig i Darfur! Det er yderst sjældent at Rådets repræsentanter begiver sig til et af verdens politiske brændpunkter. Det er svært at vurdere, om det kan begrænse konflikten i en situation hvor stridighederne mellem Nord- og Sydsudan nu også synes at blusse op igen”.

Jessen-Petersen, der tidligere har haft striber af opgaver for UNHCR, FN’s Flygtningehøjkommissariat, med base i bl.a. Sverige, Makedonien, Schweiz og USA, bor nu i Washington. Han underviser på Georgetown Universitet og *US Institute of Peace* ligesom han er aktiv i organisationen *Independent Diplomat*.

BØGER anmeldt af Henrik Døcker

Nervepirrende nærbillede af Darfur

Daoud Hari: *Tolken fra Darfur*, 176 sider, Lindhardt & Ringhof

Det kan være livsfarligt at være tolk. Det véd vi fra Irak. Det var derfor, at Danmark gav en større gruppe irakiske tolke opholdstilladelse her. Den tolk, som har forfattet denne beretning fra ørkenkampene i Sudans Darfur-provins, har bestemt også levet livet farligt, om end han ikke har været truet af religiøse fanatikere. Vi må betegne ham som noget af en eventyrer. I begyndelsen af beretningen fremstår han nærmest blot som en kvik ung mand, der uanset sin glæde ved kameler fra sin opvækst i en bondefamilie af zaghawa-stammen har stor udlængsel og bringer det til nogle jobs på restauranter i Egypten.

Via forskellige forviklinger, hvorunder han også kommer til Libyen, vender han tilbage til sin landsby i Darfur. Med de gode engelsk-kundskaber han har erhvervet sig i Darfurs hovedby El Fasher, stiller han sig så til rådighed for udenlandske journalister, der vil rundt i ørkenprovinsen efter at massemyrdierne, dvs. den regeringsunderstøttede klapjagt på Darfurs bønder, tog fart.

At hans hjemby kort tid efter bliver jævnet med jorden afskrækker ham ikke, men det holder hårdt at få overtalt

en chauffør til den opgave, som krigskorrespondenter over alt på kloden må begive dig ud i: At "finde" fronten – hvis der da overhovedet er én! Men så i 2006 bliver han sammen med en amerikansk journalist taget til fange af nogle børnesoldater. De bliver bundet og hængt op i nogle træer med hovedet nedad. Det var – havde jeg nær sagt – "den sædvanlige historie" med at de blev beskyldt for at være spioner.

Og sådan fortsætter det: Journalisten fokuserer nok så meget på menigmands lidelser, torturen, drabene, "forhørslederne" vil havde informationer om 'fjenden'. De bliver gennembanket og truet og så overgivet til de sudanske myndigheder, der fortsætter mishandlingen. Men deres tilfangetagelse er blevet registreret i videre kredse, og den amerikanske regering presser på for deres frigivelse. Siden hen blev det så til asyl i USA.

Bogen suppleres med en oversigt over Sudans nyere historie, især under den nuværende diktator Omar al-Bashir, som genindførte sharialovgivning, som hans forgænger Sadik al Nahdi havde afskaffet. Forfatteren minder om, at Bashir stillede træningslejre til rådighed for Osama bin Laden, lige som han bød kineserne velkommen til at investere i oliefelterne. Men det er mere indviklet end som så: Darfur har iflg. Daous Haru været oversvømmet med automatiske håndvåben siden Libyens

diktator Muamar Ghaddafi i slutningen af 1980'erne brugte Darfur som udgangspunkt for angreb ind i nabostaten Tchad. Darfur-bønderne fik fat i en hel del af disse våben.

De borgerkrigs-lignende tilstande, der udviklede sig, plantede hos nogle af darfurerne et ønske om selvstændighed, og så megen selvsikkerhed hos nogle af oprørerne, at de begyndte at bekriige andre stammer, altså folk, der intet havde med janjaweeds at gøre. Regeringen i Khartoum har helt klart spillet på modsætningerne mellem oprørsgrupperne. Kynismen er stor på begge sider, også nødhjælpskolonner er blevet angrebet - og risikerer altså at betale med livet i en krig, der slet ikke er deres.

Overskueligt om menneskerettighederne

Jeppe Villadsen: *Ret og vrang - om menneskerettighederne*, 86 sider, Frydenlund

Vi kender vel efterhånden lektien - om menneskerettighederne, men der udkommer fortsat elementære beskrivelser i vores lille Danmark, til nytte såvel for skoleelever som andre. Derfor skal også denne lille bog af Jeppe Villadsen, der har en grad i sociologi og ellers er journalist og forfatter, omtales. Med sine mange fotos, markante kapiteloverskrifter og oversigter synes den at have den *appeal*, som er vigtig i moderne pædagogik. Der er håb om at elever på

et højere skoletrin engageres af de tekster, bogen byder på.

Det hedder om FN's verdenserklæring om menneskerettighederne af 1948, at der kun "i begrænset omfang er knyttet myndigheder til, som kan håndhæve, at rettighederne bliver overholdt". Til en sådan erklæring (eng. *declaration*) er der **aldrig** knyttet nogen som helst folkeretlige forpligtelser og dermed heller ingen "myndighed". Det må i bedste fald kaldes forvirrende snak. Det er *konventionerne*, der forpligter. Forholdet mellem de *politiske/borgerlige* menneskerettigheder på den ene side og de *økonomiske/sociale/kulturelle* på den anden er også for denne forfatter en lille smule svært at beskrive helt dækkende. Det er da rigtigt, at vestmagterne i Den Kolde Krigs tid bestandig slog på det vigtige i at de politiske/borgerlige måtte overholdes, mens østmagterne nærmest 'nøjedes' med den anden gruppe.

Men det var nok ikke den eneste grund til at FN i 1966 vedtog to forskellige menneskeretskonventioner med hver sit "sæt" af rettigheder - de politiske/borgerlige er nemlig dem, der kan håndhæves af individer ved *domstolene*, de økonomiske/sociale/kulturelle er dem, der ikke kan. Det kunne her også være nævnt, at *den europæiske menneskerettighedskonvention af 1950* **kun** optog de borgerlige/politiske rettigheder i sig, og at den anden kategori henvistes til *den europæiske socialpakt af 1961*, der lige så lidt som FN's konvention om de økonomiske/sociale/kulturelle rettigheder giver individet nogen påtaleret

ved domstolene, hvis den overtrædes. Dette her med at de to sæt er "udelelige" (uanset vedtagelsen på Wienkonferencen 1993) er og bliver noget politikernesnak, som ikke betyder noget for de millioner af mennesker, hvis rettigheder daglig trædes under fode!

Det er en fin idé som bogen gør det at vælge nogle lande ud for i vrirten af begreber og statssystemer at kaste lys på disses overholdelse eller krænkelse af menneskerettighederne. Men der mangler under **Danmark** en konstatering af de (få) tilfælde, hvor vi regulært har fået en indiskutabel lærestreg, fordi vi har krænkede disse rettigheder. Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg har fx konstateret for langsom sagsbehandling (blødersagsdommen), en form for manglende fairness under en straffesag (Hauschildt-dommen) og fagforningstvung (Sørensen/Rasmussen-dommen). I stedet diskuterer bogen *mulige* krænkelse ud fra forskellige synsvinkler. Men der er altså ikke internationalt noget forbud mod *isolation*sfængsling, ligesom der heller ikke er fældet nogen dom mod de skrappe og omdiskuterede regler for *familiesammenføring m.v.*

Den europæiske menneskerettighedskonvention introduceres ligesom lidt tilfældigt midt inde i bogen, da der fokuseres på *ytringsfrihed*. Der gives en udmærket gennemgang af *Jersild-sagen* om den danske tv-journalist, der blev dømt for racisme ved i en udsendelse at have ladet nogle unge racister tilsjofle indvandrere i Danmark – uden at der

umiddelbart blev taget afstand fra ytringerne. Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg fandt imidlertid, at journalist Jersilds ytringsfrihed herved var krænkede, og sagen mod ham i Danmark måtte gå om, idet bøden mod ham blev trukket tilbage. Denne vigtige pressefrihedsdom er imidlertid blot ét af utallige eksempler på, at det europæiske system som det eneste i verden har virket effektivt, således, at individer, hvis rettigheder er krænkede af egne myndigheder, kan få opretning og godtgørelse i penge ved et internationalt organ og retstilstanden ændres.

Jeg konstaterer herved – desværre endnu engang – at det menneskeretlige *bekskyttelsessystem* i Strasbourg ikke får den omtale, det fortjener. Derimod er der bestandig megen fokus på alle slags krænkelse i alle mulige lande, hvor det er mere eller mindre håbløst blot at diskutere begrebet menneskerettigheder. Det er ude af proportion at medtage Muhammed-tegning-sagen i en så lille bog, udgivet i 2007, eftersom Menneskerettighedsdomstolen afviste den i 2006. Der er masser af stof til diskussion her, men det har ikke noget med emnet *menneskerettigheder* at gøre. Bogens afsnit om racisme, religion og kvindeundertrykkelse i form af omskæring forekommer mig relevante, om end vi atter er ovre i temaer, som ikke er særlig egnede til en retlig regulering – dvs. en klar afvejning af krænkelse eller ikke-krænkelse i forhold til en international aftale.

Når vi i bogens afsluttende kapitler glider over til beskrivelse af de internationale krigsforbrydertribunaler og 'krigen' mod terror, mangler der ligesom en pointering af, at vi nu beskæftiger os med noget, der faktisk er i en kategori over 'almindelige' menneskeretskrænkelser. Det der ofte kaldes *alvorlige krænkelser af folkeretten*, hvis ikke ligefrem *den humanitære folkeret (krigens folkeret)*. Det er altså kun til den form for krænkelser, at der er konstrueret en international *strafferet*. Det skal derfor – af pædagogiske grunde – her endnu engang understreges, at de organer Europarådet (med Strasbourg-domstolen) og FN (med FN-menneskeretskomiteen i Geneve og andre overvågningsorganer) har oprettet, på ingen måde har beføjelse at straffe nogen, ej heller anviser nationale myndigheder at gøre det; alene Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg kan tilkende ofre *godtgørelse eller erstatning*.

Beskrivelsen af brugen af dødsstraf, tortur og krasse terrorbekæmpelsesforanstaltninger er god at få forstand af. Kritikken af USA's metoder i sin krigsførelse i Irak har her en vedkommende plads, idet det må erkendes, at USA i realiteten har placeret sig helt uden for de internationale menneskeretlige og humanitæretlige principper. Forfatteren kunne her godt have nævnt, at USA end ikke har tiltrådt den interamerikanske menneskerettighedskonvention, endsiges jurisdiktionen for dennes domstol i San José (Costa Rica). Alt i alt når vi vidt omkring i den overskuelige bog. Lidt mere fokus på posi-

tive resultater af den nu over 50-årige menneskeretsaktivisme i denne verden ville imidlertid have været en fordel.

Kritisk og grundigt om Mellemamerika

Christina Guldbrandt & Arne Simonsen: *Bananrepublik - Et kritisk portræt af Mellemamerika*, 223 sider, Forlaget Siesta

I almindelighed hører vi ikke i verdenspressen så meget om de seks små republikker, der udgør *Mellemamerika*. Der rumler måske noget i baghovedet om stærke brydninger mellem store landbesiddere og fattige indianere, om dødspatroljer og blodige fejder om jord – og et helt ineffektivt, korrupt retsvæsen. Det er naturligvis ikke sandheden om alle seks, og visse lyspunkter kan spores. Det skal siges straks, at de to journalister, som har begået denne bog, fortjener den største ros for et særdeles grundigt arbejde. De har simpelthen begået *bogen* om denne del af verden. I en vellykket blanding af reportage og relevant informationsformidling føres læseren dybt ind i den fascinerende, fattige, undertiden blodige verden, som præger disse lande.

Både Christina Guldbrandt og Arne Simonsen har boet og arbejdet i Mellemamerika i fire år som udsendinge for u-landsorganisationen *Ibis*. Deres fortjeneste ligger i den – i øvrigt med farvefotos gennemillustrerede – helhed de har skabt, baseret på over 200 interviews, spredt på alle seks lande.

Der er mange gode tabeller og oversigter, herunder en historisk, samt stikordsregister. Man kan således hurtigt se, at *Costa Rica* ligger bedst i økonomi, sundhed og alm. levestandard, men *Guatemala* ligger i bunden. I alt gennemtrawler bogen 13 centrale emner, og selv om den hedder *Bananrepublik* med al den deklassering, der ligger i dette udtryk, mærker man klart, at forfatterne gerne vil have læserne til at forstå, at de seks små stater har potentiale i sig til noget andet og mere!

Vi begynder "på bunden" så at sige - med Guatemala, som har fået prædikat af det land i Latinamerika, hvor forskellen mellem rig og fattig er størst, og her lever da også to millioner mennesker så fattigt, at de kun har seks kr. om dagen! Mayaindianerne har hver især alt for små jordlodder, de kan ikke leve af dem. Det er derfor de ind imellem tyr til jordbesættelser. Ikke kun her men i hele Mellemamerika synes magthaverne generelt at mene, at minimal skat, lave lønninger, udenlandske investeringer, frihandel og storlandbrug er vejen ud af fattigdom. Både FN og EU har forgæves forsøgt at belære dem om noget andet.

Da borgerkrigene i Nicaragua, El Salvador og Guatemala sluttede i 1990'erne, begyndte udvandrede mellemamerikanere at sende penge hjem. Udvandrerne familier investerer imidlertid ikke pengene, men øger blot deres forbrug. Staten begunstiger da heller ikke en sådan opsparring. Selve udvandringen er blevet et problem for

denne del af Latinamerika, hvor kun 35 pct. af befolkningen er økonomisk aktive. Helt skævt bliver det som i Guatemala, hvor de hjemsendte penge udgør så meget som ti pct. af bruttonationalproduktet og endog overstiger indtægterne af eksport af kaffe, bananer og sukker. Forfærdende virkninger er udløst af at en del forældre er udvandret og har ladet piger ned til 13 år i stikken med mindre søskende at passe!

I disse samfund med social slagside kan det ikke undre, at ytringsfriheden knægtes. Såvel politikerkasten som erhvervslivet presser konstant journalisterne til at undgå at skrive kritisk om dem. Heldigvis tager enkelte uforfærdede skribenter kampen op herimod - undertiden med livet som indsats. Der blev kastet lidet flatterende lys på Danmark, da det for ti år siden kom frem, at virksomheden Cheminova eksporterede én af verdens farligste sprøjtegifte, methyl parthion, til Mellemamerika, så landarbejdere blev syge. En voldsom kritik heraf førte til, at eksporten blev indstillet til dette land, mens den i øvrigt fortsatte nogle år til Guatemala.

Nå, men Danmark yder da bistand til de fattigste lande, Guatemala, Nicaragua og Honduras - DANIDA kanalisere årligt 200 mio. kr. hertil, men korruption har naturligvis ikke kunnet undgå - i 2001 blev den daværende nicaraguanske præsident Miguel Alemán idømt 20 års fængsel for uretmæssig tilvending af statsmidler til et beløb af 650 mio. kr. Et problem er at bistanden

ofte ikke skaber det antal jobs, man havde håbet. Det skyldes undertiden, at donorerne ikke har nok lokalkendskab. I andre tilfælde tørner hensynet til miljøet sammen med den spirende turisme. Der er nok af interessekollisioner udover den manglende sociale samvittighed til at forbitre tilværelsen.

Men læs denne storartede bog – eller blot bidder af den. Den byder på et hav af interessant og vedkommende viden.

Congo er fortsat et helvede på jorden

Øjvind Kyrø: *Congo: Farezone 5*, 260 sider, People's Press

Borger- og stammekrige hænger fortsat det mægtige Congo, tidligere kendt som Zaire og endnu tidligere Belgisk Congo. Det er bemærkelsesværdigt, at den danske journalist Øjvind Kyrø har begivet sig dertil – om end det nu er et par år siden. Landet var bestemt ikke mere fredeligt dengang. Der er noget af en eventyrer over Kyrø, der tidligere har været i Rwanda og skrevet en bog om folkedrabet dér (tidligere anmeldt i disse spalter).

Denne reportagebog er blevet lidt heterogen, fordi han midt inde i bogen synes, at læseren også skal have serveret Congos kringledede historie – lige fra den belgiske kong Leopolds uhyrlige udnyttelse og massedrab på den congole-siske kolonibefolkning og op til det CIA-støttede drab på det uafhængige

Congos første ministerpræsident Patrice Lumumba.

Med digressioner til nabolandet Rwanda og dets barske "oprydning" efter folkedrabet i form af at tvinge 125.000 flygtede rwandere tilbage til Rwanda fra Congo – i perioden umiddelbart efter folkedrabet på de rwandiske tutsier i 1996. Først og fremmest skal vi imidlertid høre om Kyrøs personlige viderværdigheder forbundet med hans idé om at tage til Congo, nærmere bestemt for at se nogle ganske bestemte guldminer.

Journalister, der sætter sig ganske bestemte ting i hovedet i mere eller mindre fejlslagne stater, tynget af væbnede fejder, der udhuler sikkerheden, lægger op til om ikke at komme i livsfare så i hvert fald at få hvad man kan kalde 'åndelige øretæver'. For dem bliver krav om at udfylde formularer til hancelleren over 'stupidt bureaukrati'. "FN er en bureaukratisk rodebutik", fnyser han. Selv om han vil koncentrere sig om Østcongo, skal han til hovedstaden Kinshasa vestpå! Nå, han får en anden til at skaffe sig det nødvendige congolesiske pressekort, og efter mange besværligheder havner han omsider ved guldminen, der er fyldt med vand – hvad der gør guldudvindingen ekstremt sundhedsfarlig.

Mellem 2002 og 2003 mistede omkring 2000 civile livet, da forskellige militsgrupper kæmpede om herredømmet over guldminerne. I 2005 blev det så en ugandisk milit, som fik kontrollen

med dem. Kyrø møder mænd, tilsølet i mudder, som søger deres lykke her. Han træffer på guldgravere helt ned til 13 år! Tillige får han rede på hvordan guldeksport har finansieret en række militsgrupper i Rwanda og denne stats tropper inde i Congo.

Det helt store kup gør Kyrø, da han træffer en menneskeæder! "Jeg spiste dels fordi jeg var sulten, dels for at vise fjenden hvor meget vi hadede ham. Og vi fortalte vidt og bredt om det for at sprede frygt", fortæller kannibalen. Det bliver også til et interview med en guldhandler, én af de få enkeltpersoner, der er blevet anholdt som følge af en FN-rapport. Ved bogens udgivelse varesere sagen fortsat.

En kurdisk drengs skæbne

Lean Waage Beck: *Sort skæbne*, 243 side, Peoples' Press

Enkeltpersoners skæbne giver undertiden en bedre forståelse af nogle af den verdens vederstyggeligheder end udførlige politiske redegørelser. Denne bog om den kurdisk-iranske dreng *Alans* opvækst i den iranske by Mahabad i Irans bjergrige kurdisk-befolkede områder er et sådant eksempel. Den indviklede historie er her berettet af en kvinde, Lean Waage Beck, som selv har megen udlandserfaring (således ti år i Mellemøsten), og som har virket som tolk og foredragsholder i en årrække. Det er oftest kurdernes kranke skæbne i Tyrkiet og Irak, vi hører om, men de

iranske kurderes kampe er nok så dramatiske.

Alan sluttede sig i 1980 som 12-årig til peshmergaerne, de kurdiske frihedskæmpere. Hans familieforhold havde været ulykkelige, og nu var krigen mellem Irak og Iran brudt ud. Det må have udløst nogle indviklede loyalitetsforhold hos kurderne - men det drev i hvert fald ikke de iranske i armene på Saddam Hussein - det var ham, der hen imod denne krigs slutfase lukkede giftgas ud over kurdiske områder og derved tog livet af flere hundrede tusind mennesker i det irakiske Halabja i 1988. Alan befandt sig under sine 11 år blandt partisanerne, tæt på dette område og blev selv skadet i øjnene og leveren. De urolige forhold drev Alan og hans familie til at flygte til Tyrkiet, og herfra kom de to år senere til Danmark.

Trods forskellige forsøg på at sætte den nu 40-årige mand, gift og far til i alt fire børn, i arbejde har desværre ikke ført til varige ansættelser, så i dag lever han af social understøttelse. Alan er blot ét af mange eksempler på, at udlændinge i Danmark har svært ved at trænge ind på arbejdsmarkedet. En 16 sider lang oversigt over kurdernes omtumlede historie - folket uden egen stat nogensinde - afslutter bogen. Den letter - trods enkelte dunkle formuleringer og unøjagtigheder - forståelsen af en indviklet historisk-politisk problematik. Ganske paradoksalt, at det iranske og irakiske Kurdistan i dag må betegnes som relativt rolige områder.

Ruslands sikkerhedstjeneste - bestandig en stat i staten

Erik Kulavig: *KGB - De russiske sikkerhedstjenester fra Ivan den Grusomme til Vladimir Putin*, 287 sider, Aschehoug

Lektor Erik Kulavig, Syddansk Universitet, har begået flere bøger med temaer fra Ruslands nyere historie på basis af studier i russiske arkiver. Han har således afskrælet en del af de "hemmelige" lag af diktatoren Josef Stalin. I betragtning af hvor mange bøger, der allerede inden Jerntæppet gik op, var skrevet om den sovjetiske sikkerhedstjeneste KGB og dens forgængere, kan man spørge sig selv *hvorfor* nu denne bog?

Antagelig har forfatteren skaffet sig meget materiale, og altså også noget nyt, i forbindelse med sine arkivstudier, at han havde nok til en endnu en bog om KGB. Men skelsættende nyt er det ikke blevet til. Vel, brutal undertrykkelse var det ikke alt sammen, især hvis vi går et stykke tilbage i KGB's forhistorie: Således forbød den relativt liberale czar Aleksandr I (1777-1825) tortur i alle former for forhør. Men 20 år efter hans død vedtog Rusland en straffelov, der forbød at stille spørgsmål ved eller blot kritisere det politiske styre. Og dette reelle forbud mod en opposition skulle komme til at gælde helt til 1988.

Med andre ord et skridt frem og mindst ét tilbage. Bolsjevikernes magtovertagelse efter revolutionen 1917 betød alt andet end farvel til czarernes terror. Den udbredte modstand mod Lenins

kommunister skærpede de brutale metoder. Mens millioner deserterede fra hæren, blev tusinder henrettet og siden hen titusinder sendt i forvisning og til fangelejr. Den hemmelige tjeneste, Tjekaen, henrettede uden at bebyrde domstolene med skyldspørgsmål og den slags selv mennesker - i perioden 1917-21 således 250.000!

Om man ikke vidste det fra anden lektur, så er det nyttigt at få repeteret: Sovjetunionen blev i vidt omfang opbygget på tvang, grusom tvang: De forviste måtte selv opføre lejrene, og nogle af disse blev med tiden til gigantbyer med 10.000 fanger. Store anlægsarbejder skyldtes udelukkende tvangsarbejdere, Hvidehavskanalen og nikkelkombinatet i Norilsk f.eks. Arbejdsdag i perioder: 11 timer med tre månedlige fridage. Hele dette helvede, med tiden kendt under forkortelsen GULAG, blev imidlertid aldrig rentabelt, påpeger Kulavig.

Det er værd at mærke sig, at størstedelen af de omkring 30 mio. mennesker, der fra revolutionen 1917 til Stalins død i 1953 tilbragte kortere eller længere tid i en lejr, efter dansk lov ikke ville have fået nogen straf: Deres forseelser var uanselige, de havde pjækket fra arbejdet, havde rapset, drukket for meget eller udvist 'mangel på disciplin' (til dette sidste hørte selv den mindste mistilid til styret).

Ind imellem fortæller Kulavig små historier fra spionagens og kontraspionagens overdrev, men uden brug af nav-

ne, man mærker akademikerens uvilje til at give sin saglige fremstilling blot et anstrøg af 'underholdningsværdi'.

Sovjetstatens paranoia, ja frygt for udlændinge eksemplificeredes ved at det frem til 1984 var sovjetborgeren forbudt at have kontakt med udlændinge. Lidet hjalp *Helsinki-slutakten* af 1975, den vest-østlige aftale, som netop skulle stimulere udvekslingen af *mennesker og meninger* mellem øst og vest og gøre det lovligt for private også bag Jerntæppet at kontrollere overholdelsen af *menne-skerettighederne*. Kulavig er her lovlig kortfattet. Men den dissidentbevægelse, der nu med baggrund i slutakten trådte frem (især 'tegnet' af Sakharov og andre intellektuelle) fik stik mod Vestens intentioner absolut KGB's "kærlighed" at føle. Mange systemkritikere blev fængslet.

KGB, den vel mest kendte forkortelse for den sovjetiske statsikkerhedstjeneste (navnet skiftede en del gange) blev officielt nedlagt i december 1991, umiddelbart før Sovjets opløsning som sådan. Og nu er det, at Kulavigs bog bliver rigtig interessant, nemlig i kapitlet 'KGB og Danmark'. Her refererer han nemlig hvordan *Ib Nørlund*, det kommunistiske danske medlem af den danske delegation til FN's Generalforsamling i New York 1946, havde større loyalitet over for Sovjetunionen end sit fædreland.

Han gik nemlig direkte til den sovjetiske ambassadør i København, da han kom hjem - og fortalte ham mangt og

meget om den danske regerings holdninger m.v., og gav herunder også referat fra et fortroligt regeringsudvalgsmøde. Det blev først i 1990'erne dokumenteret, at KGB ved en lind pengestrøm finansierede de kommunistiske partier i Europa, herunder også et dagblade som det danske kommunistiske *Land og Folk*. Der var, som Kulavig skriver, danskere der af politiske, men ikke mindst økonomiske grunde, ville "betrede landsforræderiets grænseland" og i nogle tilfælde overtrådte den. Det kan man hente detaljeret og spændende informationer om i andre bøger. Kulavigs er nyttig for en kortere oversigt, herunder også om industrispionage.

Vi når helt op til nutiden og den tidligere KGB-chef Vladimir Putins 'nye' sikkerhedstjeneste FSB.

Der leveres ikke noget skarpt portræt af FSB, fx ingen oversigt over hvilke minimalforseelser, der notorisk er bortfaldet som årsag til en arrestation og evt. forvisning. Men Kulavig noterer, at der i 2002 kom en ny russisk lov om kriminalitet, der angivelig begrænser den hidtidige *vilkårlighed* fra statsmagtens side.

Der er indført regler til styrkelse af forsvarsadvokaters stilling, og der er indført nævninge. Forfatteren er behersket optimist hvad angår Ruslands transformering til en demokratisk stat, hvad der vel i denne sammenhæng betyder begrænset magt til sådan noget som FSB. Putins Rusland har dog ikke vist voldsomt 'begær' efter at lade sig gen-

nemsyre af retsstatens principper. Og en del Ruslandskendere frygter da også, at Rusland i virkeligheden bevæger sig tilbage mod et autoritativt styre. Men forudsætningerne for at landet finder 'den europæiske vej' er til stede, konkluderes det.